

กลยุทธ์การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาภาวะพลัมพลังในผู้สูงอายุ Strategic of Education Management for the Elderly Towards Developing Active Ageing

เพ็ชรี ฐปะวิเชตร์^{1*} และพลอยไพลิน ฐปะวิเชตร์²

Phetcharee Rupavijetra and Ploypailin Rupavijetra

^{1*} คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (Faculty of Education, Chiang Mai University)

² กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย

(Foreign Affairs Division Office of the Permanent Secretary for Interior, Ministry of Interior)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการและกลยุทธ์ด้านการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ ในจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างและเครื่องมือ คือ 1. ผู้สูงอายุที่มาเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุชวราบาลุฒิวินิจฉัย เทศบาล ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม 200 คน 2. ผู้ดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ ๆ 3 คน 3. นักวิชาการ นักฝึกอบรม บุคลากรขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการสัมภาษณ์ จำนวน 14 คน มีการวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำเสนอผลวิจัยด้วยค่าสถิติ ร้อยละ และรูปของตารางประกอบการอธิบายและการบรรยาย ผลการวิจัยพบว่าสภาพการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเกิดจากความ ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเชิงดอย โดยผู้สูงอายุมาเรียนด้วยแรงจูงใจ ของตนเองร้อยละ 73.50 มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการฟังธรรมะจากพระสงฆ์ นันทนาการ รักษาสุขภาพ อาชีพ ศิลปวัฒนธรรมระดับมากร้อยละ 89.00, 66.00, 82.50, 72.50, 72.50 ตามลำดับ การจัดการของโรงเรียนระดับมาก ร้อยละ 97.50 ประโยชน์ที่ได้รับจากการมาเรียนระดับมากร้อยละ 98.50 การจัดกิจกรรมของภาควิชาชีพอาชีวศึกษาและ การส่งเสริมสุขภาพระดับมากร้อยละ 100 ปัญหาในการศึกษาของผู้สูงอายุคือการเดินทางมาเรียนและการนำความรู้ ไปปรับใช้ร้อยละ 38.00, 44.50 ความต้องการในการศึกษาของผู้สูงอายุคือหัวข้อเรื่องการดูแลสุขภาพกายและจิตใจ ร้อยละ 42.00 ส่วนผู้จัดการโรงเรียนผู้สูงอายุฯ มีปัญหาการใช้งบประมาณที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบการใช้จ่าย ปัญหา การเดินทางของผู้สูงอายุและสถานที่เรียน เทศบาลฯ มีความต้องการในการจัดต่อไปและต้องการความร่วมมือจากทุก ฝ่ายทั้งงบประมาณและวิทยากร ส่วนกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาพลัมพลังในผู้สูงอายุพบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุฯ ต้องเร่งสร้างผู้สูงอายุให้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการโรงเรียน สร้างวิทยากรเพิ่ม เพิ่มหลักสูตรวิชา ศิลปะ เช่นการวาดรูป การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้จัดการศึกษาตนเองกลุ่มเล็ก ๆ ที่ศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการ ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : การศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ กลยุทธ์การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ พลัมพลังในผู้สูงอายุ

Abstract

The Purposes of this research was to study state, problems, needs and strategic of education management for the elderly towards developing active ageing in Chiang Mai. Samples were 200 ageing who studying at the elderly Charabanwuthiwithaya School, 3 school staff and 14 persons who were academics, trainer, staff of local government who involved with education for elderly. Data were collected by questionnaire and interview then analyzed by percentage and table with description and analyzed by content and presented by description. Research findings were that the elderly school was built by local government, Cheongdoi Municipality, aimed to develop the quality of ageing in the area. Ageing satisfied with the school activities listening monk gave a sermon, recreation, health care, career and local art at good level for 89.00, 66.00, 82.50, 72.50 and 72.50. satisfied with school management, useful from studying at good level for 97.50 and 98.50%. Samples satisfied with collaboration of the department of Vocational Education and Wellness Promotion at good level for 100%. For utility knowledge and skills from studying at home, samples expressed at moderate level for 55.50% because of less inspiration at home. Problems and needs for ageing education, samples unsatisfied with transportation and application to use at home for 38.00 and 44.50 % while samples need to study about physical and mental health for 42.00. For the school operation expressed their obstacles were regulation on financial utility, ageing transportation and place for school management. Strategic of education management for the elderly towards developing active ageing, research found that: elderly school has to train elderly to be leaders and manage the activities by themselves, train other trainers, prepare for art course and use community center for education of elderly that running by elderly.

Keywords: education for elderly, strategic of education management for elderly, active ageing

**Corresponding author, E-mail: phetcharee@rocketmail.com โทร. 0 5394 4243*

บทนำ

ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับสถานะของโครงสร้างประชากรมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นสถานะที่มีสัดส่วนของประชาชนวัยผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่สัดส่วนของประชากรวัยเด็ก วัยรุ่นและวัยทำงานนั้นกลับลดลง ดังที่ ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์ (2557) เจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้รายงานการวิจัยเรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย” ที่พบว่า ในรอบ 50 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503-2553 พบว่าประเทศไทยมีประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มจากร้อยละ 5 เป็นร้อยละ 13 ซึ่งพิจารณาจากตัวเลขของประชากรผู้สูงอายุที่มีจำนวน 1.2 ล้านคนแล้วได้เพิ่มขึ้นเป็น 8.4 ล้านคน รวมทั้งงานวิจัยนี้ยังได้คาดการณ์ ไปในอนาคตอีก 30 ปีข้างหน้าว่า ประเทศไทยจะมีประชากรผู้สูงอายุมากถึงจำนวน 20.5 ล้านคน ซึ่งการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุนี้ ถ้าหากผู้สูงอายุไม่มีเงินออมหรือรายได้ที่มั่นคงและมีสุขภาพที่ไม่ดี ย่อมจะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในสถานะของการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจ สังคมและด้านสุขภาพ และยังกระทบต่อการส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุได้ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี คุณค่าและมีความสุขในสังคมเกิดความยากลำบากขึ้น

องค์การอนามัยโลก ได้กำหนดกรอบนโยบายเพื่อพัฒนาพลังของผู้สูงอายุ (Active Ageing A Policy Framework) และมีการเผยแพร่ในการประชุมสหประชาชาติ ครั้งที่ 2 ที่กรุงเมดริด ประเทศสเปน (the Second United Nations World Assembly on Ageing, Madrid, Spain, April 2002) ที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาและโอกาสในการเรียนรู้ให้กับคนทุกวัย เริ่มจากการศึกษาขั้นพื้นฐานและการให้ความรู้เรื่องสุขภาพ ถือว่าการศึกษารองสุขภาพนั้นจำเป็นมากกับคนทุกวัยที่จะได้นำไปดูแลตนเองก่อนที่จะเข้าสู่วัยชรา การจะทำให้ผู้สูงอายุได้ดำรงชีวิตอย่างมีพลังก็คือ การให้การศึกษาและการสร้างพลังในตนเองแก่ผู้สูงอายุ ด้วยการศึกษาดูชีวิตเป็นหลักการสำคัญ ด้วยการให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสในการพัฒนาและเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ รวมทั้งเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารและเทคนิคการทำ การเกษตรแบบสมัยใหม่ การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างมากในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการได้รายงานผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ปี 2552 ว่า แม้ว่าผู้สูงอายุจะผ่านโลกมามากมาย มีประสบการณ์ในการทำงานและการดำรงชีวิต แต่ก็ยังต้องมีการเรียนรู้ตลอดเวลา เพราะสังคมเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็วและค่อนข้างมาก ทั้งนี้ประโยชน์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุหรือคนทุกวัย ก็เพื่อพัฒนาตนเองให้สามารถพึ่งพิงตนเองได้และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกยุคใหม่

การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ผู้จัดหรือวิทยากรพึงต้องเข้าใจศาสตร์การสอนของผู้สูงอายุ ดังที่ Malcom Knowles (1968 cited in Merriam et al, 2007) ได้เสนอแนวคิดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเรียกว่า Andragogy ซึ่งเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ช่วยให้ผู้ใหญ่ได้เกิดการเรียนรู้ โดยต้องตระหนักว่าผู้สูงอายุมีวุฒิภาวะ สามารถเรียนรู้แบบนำตนเองได้ด้วยผู้สูงอายุแต่ละคนมีประสบการณ์ชีวิตมามากมาย และมีแรงขับภายในในการไม่เรียนรู้ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ Knowles ยังได้แนะนำว่า ในการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่นั้น ควรจัดบรรยากาศของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้ใหญ่ได้เกิดความรู้สึกว่าตนได้รับการยอมรับ การเคารพ การนับถือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2544) ได้แนะนำถึงคุณลักษณะทั่วไปของผู้ใหญ่ที่เป็นผู้เรียนว่า นักศึกษาผู้ใหญ่แต่ละคนมีประสบการณ์ติดตัวมาด้วยจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสภาพหน้าที่ที่เคยปฏิบัติอยู่ และมีความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยมทางสังคมติดตัวมาด้วย การจัดการศึกษาให้ผู้ใหญ่อาจพบว่า ผู้ใหญ่บางคนอาจจะไม่มีความต้องการในสิ่งที่เราจัดให้ หรือมีความต้องการเพียงเล็กน้อย แต่ด้วยเหตุผลที่มาเรียนหรือมาร่วมกิจกรรมอาจเป็นด้วยความต้องการทางสังคม เช่น ต้องการออกจากบ้าน ต้องการไปพบปะผู้คน

ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุของประเทศไทย พบว่า หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือชมรมผู้สูงอายุในชุมชนจะทำหน้าที่นี้เป็นส่วนใหญ่ เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการดูแลประชาชนทุกวัย สนับสนุนการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ และอยู่ใกล้ชิดกับชุมชนย่อมทราบสภาพ ปัญหา ความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ กรมกิจการผู้สูงอายุกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2559) จึง ได้จัดทำคู่มือการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยสังเคราะห์รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรผู้สูงอายุตลอดจนหน่วยงานที่สนใจจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้ศึกษาและนำไปปรับให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะมีการขยายผลในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่อื่น ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้สูงอายุไทย

ผู้วิจัยในฐานะนักวิชาการด้านกระบวนการจัดฝึกอบรมและการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังกัดสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา และยังทำหน้าที่เป็นนักฝึกอบรมให้กับองค์กรต่าง ๆ และชุมชนมายาวนาน ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาหรือการจัดอบรมสำหรับผู้สูงอายุไทย ที่กำลังเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ และมีแนวโน้มว่าผู้สูงอายุไทยจะมีช่วงชีวิตที่ยาวนานขึ้น เพื่อช่วยสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีความสุข พึ่งพาตนเองได้และช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มในท้องถิ่นที่อาศัย นอกจากนี้ ด้วยผู้วิจัยมีประสบการณ์การวิจัยเรื่องการจัดการสังคมผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ที่เมืองโกเบ ต่อมา ในปี พ.ศ. 2558 ที่เมืองซุยตะ โอซาก้า และใน พ.ศ. 2559 ที่เมืองซิมานโตะ และปัจจุบัน พ.ศ. 2560 ที่ผู้วิจัยได้ให้บริการวิชาการด้วยการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุที่โรงเรียนผู้สูงอายุขรบาลวุฒิวิทยา ของเทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีการทำข้อตกลงในการพัฒนาการศึกษาแก่ผู้สูงอายุเป็นประจำทุกเดือน ๆ ละครั้ง โดยมีการนำนักศึกษาที่เรียนและเจ้าหน้าที่ของภาควิชาฯ ไปฝึกปฏิบัติการทำ

กิจกรรม มอบความรู้และทักษะสำหรับผู้สูงอายุในด้านความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ การนันทนาการ และการออกกำลังกายที่เหมาะสม ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการและกลยุทธ์ด้านการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุขุราบาลุฒิวินาลัย ของเทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ที่ได้ก่อตั้งมาเป็นเวลา 4 ปีแล้วเพื่อร่วมกันพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีภาวะพลัดพราก โดยมีความสุข ดำรงชีวิตอย่างกระตือรือร้น และมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ได้ อย่างเหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการและกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาภาวะพลัดพรากในผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

สภาพการจัดการศึกษาผู้สูงอายุ หมายถึง ลักษณะของการจัดการศึกษาที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการให้กับผู้สูงอายุในรูปแบบของการจัดการเป็นทางการ มีหลักสูตรชัดเจน ครอบคลุมเรื่องสุขภาพ สังคม ศิลปวัฒนธรรม และการประกอบอาชีพ มีสถานที่ มีการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เช่น ทุกวันพุธช่วงเช้า

ปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ หมายถึง สิ่งกีดขวาง หรือเป็นอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุไม่ให้เกิดไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ

ความต้องการการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้สูงอายุและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุมีความประสงค์ต้องการเรียน ต้องการการจัดการศึกษาให้ผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุขในการดำเนินชีวิตตามอัตถภาพของตน

ผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 55 ปีที่เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุขุราบาลุฒิวินาลัย เทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

กลยุทธ์การจัดการศึกษา หมายถึง รูปแบบ วิธีการ การจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่จัดขึ้นสำหรับผู้สูงอายุโดยที่มีความเหมาะสมกับข้อมูลพื้นฐานและประสบการณ์ของผู้สูงอายุไม่ว่าผู้สูงอายุนั้นจะมีระดับการศึกษาต่ำหรือการศึกษาสูง หรือประกอบอาชีพด้านใดมาก่อนก็ตาม และมีความเหมาะสมกับสภาพวัฒนธรรม ประเพณี การดำรงชีวิตที่เป็นปัจจุบันของผู้สูงอายุนั้น ๆ

ภาวะพลัดพรากในผู้สูงอายุ หมายถึง การเป็นผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามศักยภาพของตน มีความกระตือรือร้น ไม่ซึมเศร้า ไม่คิดมากที่ทำให้อารมณ์ขุ่นมัว หรือวิตกกังวล มีส่วนร่วมกับครอบครัวและสังคมอย่างเหมาะสม เช่น สามารถพึ่งพาตนเองได้ในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจในตนเอง ไม่เปรียบเทียบชีวิตตนเองกับผู้อื่นให้รู้สึกอิจฉาริษยาหรือหมดกำลังใจตายอยาก หรือเฝ้าอวดชมผู้อื่น มีการทำตนให้มีคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัวและสังคมที่อยู่อาศัย

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีการสังเคราะห์ความรู้

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาภาวะพลัดพรากในผู้สูงอายุครั้งนี้มีระเบียบวิธีวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาในเรื่อง สภาพ ปัญหาและความ

ต้องการการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ผู้สูงอายุที่เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุชราบาลุฒิวินิจฉัย เทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อตอบคำถามจากแบบสอบถาม ที่อ่านออกเขียนได้ในระดับดีและให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจำนวน 200 คน
2. ผู้ดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุชราบาลุฒิวินิจฉัย เทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้ มี 2 อย่าง คือ 1. แบบสอบถามเรื่องสภาพ ปัญหา ความต้องการในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สภาพ ปัญหาและความต้องการในการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ 2. แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุโรงเรียนชราบาลุฒิวินิจฉัย เทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามนี้ จำนวน 5 ท่าน ผู้วิจัยทำการปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

นอกจากนี้ การวิจัยครั้งนี้ยังมีการใช้เครื่องมือสำหรับการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) ในระหว่างที่ผู้วิจัยและทีมงานบริการวิชาการของภาควิชาชีวศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยดำเนินการจัดการศึกษา/การอบรมให้กับผู้สูงอายุที่โรงเรียนผู้สูงอายุชราบาลุฒิวินิจฉัย จำนวน 7 ครั้ง ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2560 ถึงเดือนสิงหาคม 2560 อีกด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทีมผู้วิจัยได้เก็บแบบสอบถามสภาพ ปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุกับผู้สูงอายุที่เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุชราบาลุฒิวินิจฉัยที่สามารถอ่านออกเขียนได้และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามนี้ ซึ่งในระหว่างการเก็บข้อมูลนั้น ทีมผู้วิจัยจะคอยอธิบายหรือช่วยผู้สูงอายุด้วยการอ่านคำถามและให้ผู้สูงอายุได้เลือกคำตอบ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุที่ต้องอ่านรายละเอียดค่อนข้างมาก และเพื่อความรวดเร็วในการเก็บข้อมูล ซึ่งการเก็บข้อมูลนี้ต้องใช้การเก็บจำนวน 2 ครั้ง คือวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2560 และวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560

ส่วนการสัมภาษณ์ผู้ดำเนินงานโรงเรียนชราบาลุฒิวินิจฉัย ได้ดำเนินการเก็บต่อเนื่องตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2559 และเดือนกุมภาพันธ์ เดือนมิถุนายน เดือนสิงหาคมและกันยายน 2560 ในรูปของการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการ

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามในขั้นตอนที่ 1 นี้ในส่วนของแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ด้วยค่าสถิติ ร้อยละ และมีการนำเสนอในรูปของตารางประกอบการอธิบาย ส่วนการสัมภาษณ์ได้วิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วมีการนำเสนอในรูปของการบรรยาย

ขั้นตอนที่ 2 ความคิดเห็นเรื่องกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาภาวะพหุพิสัยในผู้สูงอายุ

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นเรื่องกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาภาวะพหุพิสัยในผู้สูงอายุของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ นักการศึกษา วิทยากร ผู้จัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งขั้นตอนนี้ได้ดำเนินการหลังการดำเนินการขั้นตอนที่ 1 ไปแล้ว คือการนำเอาสภาพ ปัญหาและความต้องการการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 มาเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุได้เสนอความคิดเห็นเพื่อหากลยุทธ์ในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลยิ่งขึ้นไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา/ทำกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุ ผู้วิจัยมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นนักวิชาการ วิทยากร เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ที่มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ จำนวน 14 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้ คือ แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างในเรื่องความคิดเห็นเพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาภาวะพหุพิสัยในผู้สูงอายุ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้มีการนัดหมายบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อการสัมภาษณ์แบบเดี่ยวทีละคน ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้นได้ใช้เวลาอย่างน้อย 1.30 ชั่วโมง ถึง 3 ชั่วโมง มีการดำเนินการในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนมิถุนายน กรกฎาคม สิงหาคมและกันยายน 2560

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) ที่เป็นความคิดเห็นที่มีความสอดคล้องกันและแตกต่างกัน แล้วมีการนำเสนอในรูปของการบรรยาย

ผลการวิจัย/ผลการสังเคราะห์ความรู้

การศึกษาเรื่องกลยุทธ์การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาภาวะพหุพิสัยในผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการและกลยุทธ์ด้านการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้จัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุพบว่า 1. สภาพการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุที่ศึกษาครั้งนี้ เกิดจากเทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีนาย ชูติมนต์ หรือ นาย เฉลิม สารแปง ดำรงตำแหน่งเป็นนายกเทศมนตรี ได้ก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุชราบาลุฒิวินิจฉัยขึ้นมาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในท้องถิ่น เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพกายและจิตใจของผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง ไชมันในเส้นเลือดและโรคเบาหวาน โดยก่อตั้งขึ้นในปี 2556 มีผู้สูงอายุในท้องถิ่นและใกล้เคียงมา

เรียนทุกวันพุธ เริ่มเรียนในเดือนมกราคม ถึง ต้นเมษายน เปิดอีกครึ่งกลางเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนสิงหาคม และเปิดเพื่อทำการฝึกซ้อมรับวุฒิปัตริปริญญาชีวิตประจำปีในเดือนพฤศจิกายน ปัจจุบันมีจำนวนผู้สูงอายุมาเรียนครั้งละ 200-300 คน เรียนที่ห้องประชุมของวัดพระธาตุดอยสะเก็ด ที่ได้รับการอนุเคราะห์จากท่านเจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยสะเก็ด ให้ใช้งานโดยไม่เก็บค่าไฟฟ้าหรือค่าน้ำประปา โรงเรียนมีการมอบเสื้อพื้นเมืองสีขาวสำหรับผู้สูงอายุได้สวมมาเรียน มีการจัดอาหารกลางวันให้ผู้สูงอายุได้รับประทาน

สภาพการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุที่ได้จากแบบสอบถามที่เก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุที่มาเรียนที่โรงเรียนผู้สูงอายุขรบาลวุฒิวิทยาลัยของเทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 200 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุมาเรียนเป็นปีที่ 4 ร้อยละ 31.00 โดยทราบเรื่องโรงเรียนจากเจ้าหน้าที่เทศบาล ๓ ร้อยละ 46.00 ผู้เป็นแรงจูงใจให้มาเรียนคือผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในตนเองร้อยละ 73.50 มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการฟังธรรมะจากพระสงฆ์ร้อยละ 89.00 กิจกรรมนันทนาการระดับมากร้อยละ 66.00 กิจกรรมรักษาสุขภาพระดับมากร้อยละ 82.50 แต่พึงพอใจในกิจกรรมเทคโนโลยีระดับน้อยร้อยละ 35.50 กิจกรรมอาชีพระดับมากร้อยละ 72.50 กิจกรรมศิลปวัฒนธรรมระดับมากร้อยละ 72.50 ความพึงพอใจในวิทยากรประจำระดับมากร้อยละ 85.50 วิทยากรรับเชิญระดับมากร้อยละ 99.00 การจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุ ๓ ระดับมากร้อยละ 97.50 ประโยชน์ที่ได้รับจากการมาเรียนที่โรงเรียนระดับมากร้อยละ 98.50 การนำความรู้ ทักษะไปปฏิบัติที่บ้านระดับปานกลางร้อยละ 55.50 ความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมของภาคีวิชาการศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ระดับมากร้อยละ 100

ตัวอย่างตารางต่อไปนี้จะแสดงผลการศึกษาบางหัวข้อ คือ ความพึงพอใจต่อการจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุขรบาลวุฒิวิทยาลัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการมาโรงเรียน ปัญหาในการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุและความต้องการหัวข้อในการเรียน

ตาราง 1.1 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความพึงพอใจต่อการจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุขรบาลวุฒิวิทยาลัย

ระดับความพึงพอใจต่อการจัดการโรงเรียน	จำนวน (n =200)	ร้อยละ
มาก	195	97.50
ปานกลาง	5	2.50
น้อย	0	0.00

จากตาราง 1.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดการโรงเรียน ระดับมากร้อยละ 97.50

ตาราง 1.2 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับประโยชน์ที่ได้รับจากการมาโรงเรียน

ระดับประโยชน์ที่ได้รับจากการมาโรงเรียน	จำนวน (n =200)	ร้อยละ
มาก	197	98.50
ปานกลาง	3	1.50
น้อย	0	0.00

จากตาราง 1.2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการมาโรงเรียนระดับมาก ร้อยละ 98.50

ตาราง 1.3 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัญหาในการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ

ปัญหาในการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ	จำนวน (n =200)	ร้อยละ
ปัญหาเรื่องสุขภาพ	52	26.00
ปัญหาการเดินทางมาเรียน	76	38.00
ปัญหาการไม่รู้หนังสือ	15	7.50
ปัญหาจำนวนผู้เรียนมากเกินไป	36	18.00
ปัญหาเรื่องเวลา	21	10.50

จากตาราง 1.3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ คือ ปัญหาการเดินทางมาเรียน ร้อยละ 38.00

ตาราง 1.4 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ความต้องการหัวข้อในการเรียน

หัวข้อความต้องการในการเรียน	จำนวน (n =200)	ร้อยละ
การดูแลสุขภาพกายและจิตใจ	84	42.00
การปฐมพยาบาลตนเอง	45	22.50
การออกกำลังกายที่เหมาะสม	67	33.50
การรับประทานอาหาร	4	2.00

จากตาราง 1.4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการหัวข้อในการเรียน การออกกำลังกายที่เหมาะสม ร้อยละ 33.50

อนึ่ง การให้ความรู้และการทำกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ พบว่ามีวิทยากรประจำของโรงเรียนผู้สูงอายุที่เป็นประธานสภาเทศบาลตำบลเชิงดอย ที่ได้รับการอบรมจากโครงการสสส. มี

ทักษะการพูด ทักษะการนำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ผู้สูงอายุจะรักและชื่นชอบวิทยากรประจำที่เหมือนเป็นผู้จัดการโรงเรียนไปด้วย นอกจากนั้น ทางโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งนี้ยังได้เชิญวิทยากรภายนอกองค์กร เช่น พระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ มาเทศน์ให้ผู้สูงอายุรับฟัง และเชิญเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขในพื้นที่ เจ้าหน้าที่จากกรมกิจการผู้สูงอายุ เครือข่ายในพื้นที่ เช่น วงดนตรีผู้สูงอายุและตำรวจชุมชนสัมพันธ์ นอกจากนี้ เทศบาลตำบลเชิงดอย โดยการนำของ นายกเทศมนตรี นายชุตินันต์ สารแปง ยังมีความคิดเรื่องการให้ผู้สูงอายุได้สวมเสื้อที่ภายนอกแบบครุยเพื่อรับเกียรติบัตร ที่เรียกว่า “ปริญญาชีวิต” เมื่อสิ้นสุดการเปิดเรียนในแต่ละปี โดยมีพิธีการรับมอบเกียรติบัตร บันทึกภาพและมีการจัดชมแสดงความยินดีอย่างสวยงาม ทำให้ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวมีความยินดีและพึงพอใจในพิธีกรรมนี้ ซึ่งพิธีการมอบเกียรติบัตรนี้ทำให้ผู้สื่อข่าวในท้องถิ่นและส่วนกลางมาร่วมงานและเผยแพร่ข่าวจนโด่งดังไปทั่ว

3. ปัญหาของการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ ในส่วนของผู้สูงอายุที่เป็นผู้เรียนพบมี 2 ปัญหา คือปัญหาในการเดินทางมาเรียนของผู้สูงอายุร้อยละ 38.00 และปัญหาในการนำความรู้ไปปรับใช้เพราะไม่มีแรงจูงใจให้ทำร้อยละ 44.50 ส่วนปัญหาของผู้จัดการ/ดำเนินงานของโรงเรียน คือ มีปัญหาการใช้งบประมาณที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบการใช้จ่ายอย่างเคร่งครัด ทำให้ไม่สามารถดำเนินการในรูปของโรงเรียนอย่างเป็นทางการ ต้องดำเนินการในรูปของการจัดทำเป็นโครงการอบรมเป็นครั้ง ๆ ไป และปัญหาการเดินทางของผู้สูงอายุบางคนบางพื้นที่ที่อาศัยอยู่ไกลจากที่เรียน ทำให้เทศบาลต้องจัดหารถรับส่งซึ่งไม่เพียงพอกับความต้องการและปริมาณผู้สูงอายุที่มาเรียน ผู้สูงอายุบางพื้นที่ได้พึ่งพากันด้วยการรวมกลุ่มเช่ารถโดยสารมาเรียน และปัญหาสถานที่เรียนที่เป็นห้องประชุมของวัดพระธาตุดอยสะเก็ดที่เจ้าอาวาสอนุเคราะห์ให้ใช้ ในแต่ละวันพุธ ซึ่งทุกวันพุธที่มีการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ของเทศบาลฯ ต้องมีจัดเตรียมและเก็บเมื่อเสร็จกิจกรรม ซึ่งภารกิจของทางเทศบาลก็มีจำนวนมากและจำนวนบุคลากรก็มีจำกัดในการทำงาน

4. ความต้องการในการศึกษาของผู้สูงอายุ ในส่วนของผู้สูงอายุที่เป็นผู้เรียน เริ่มต้นของการก่อตั้งโรงเรียนนั้น ผู้สูงอายุในชุมชนต้องการพึ่งธรรมะร่วมกันเป็นประจำ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้สูงอายุมีความต้องการเรียนในหัวข้อเรื่องการดูแลสุขภาพกายและจิตใจร้อยละ 42.00 ต้องการให้เทศบาลดำเนินการต่อไป และไม่ต้องปิดเทอมนาน เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่บ้านไม่ทำงานจะคิดถึงโรงเรียน ส่วนเทศบาลฯ มีความต้องการในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุให้ครอบคลุมด้านสุขภาพ สังคม ศิลปวัฒนธรรม การประกอบอาชีพต่อไป และต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งงบประมาณและการสนับสนุนวิทยากรมาเสริมให้กับโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนหนังสือที่เป็นแนวทางสำหรับการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ

5. กลยุทธ์ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาพหุพลังในผู้สูงอายุ พบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุขรบาลวุฒิวิทยาลัยต้องเร่งสร้างผู้สูงอายุจำนวนมากให้เป็นผู้นำในการดำเนินการโรงเรียนร่วมกับเทศบาลหรือเป็นคณะกรรมการบริหารโรงเรียน โดยเฉพาะต้องสร้างวิทยากรที่เป็นผู้สูงอายุหรือบุคลากรของเทศบาล ที่ปัจจุบันมีเพียง 1 คนให้สามารถดำเนินการกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ต้องเพิ่มหลักสูตร เช่น วิชาศิลปะ การวาดรูป การให้ผู้สูงอายุได้จัดการศึกษากันเองเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ตามความต้องการและความสะดวก ที่ศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุบ้านป่าบอง ซึ่งขณะนี้มีการใช้งานเพื่อรับแขก ที่เป็นคณะมาศึกษาดูงานหรือจัดกิจกรรมของผู้สูงอายุตามภารกิจ แต่ยังไม่ได้เปิดให้ใช้งานโดยความต้องการของผู้สูงอายุเอง มีการประเมินผลการจัดการโรงเรียนในระยะ 4 ปีที่ดำเนินงานเพื่อการพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น

รูปที่ 1. แสดงกิจกรรมสุขภาพให้ผู้สูงอายุโดยผู้วิจัยและทีมจากภาควิชาอาชีวศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ

รูปที่ 2. แสดงกิจกรรมสุขภาพให้ผู้สูงอายุโดยผู้วิจัยและทีมจากภาควิชาอาชีวศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ

อภิปรายผลการวิจัย/การสังเคราะห์ความรู้

สภาพการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุชราบาลวุฒิมหาวิทยาลัย ที่เทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ได้ก่อตั้งขึ้นนี้ ได้จัดขึ้นเพื่อให้กับผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในท้องถิ่น ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น แก้ปัญหาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจให้กับผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุต้องการมาพึ่งพาระยะร่วมกันเป็นประจำสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพิน ทรัพย์แก้ว (2559) ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่พบว่า การร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดี เพราะมีความสุขในการร่วมกิจกรรม ร้อยละ 93.33 โรงเรียนผู้สูงอายุชราบาลวุฒิมหาวิทยาลัยของเทศบาลตำบลเชิงดอย ได้ดำเนินการมาเป็นปีที่ 4 มีหน่วยงานต่าง ๆ มาศึกษาดูงานและเผยแพร่การดำเนินงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ นับว่าสอดคล้องกับศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์ (2557) ที่วิจัยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย โดยได้แนะนำว่าจะต้องมีการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวโดยชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งทั่วประเทศ

การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งนี้ก่อตั้งและดำเนินการโดยเทศบาลตำบลเชิงดอย โดยเทศบาลฯ ได้มีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ผู้สูงอายุในท้องถิ่นมาเรียนและยังให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุในชุมชนใกล้เคียง เช่น อำเภอสันกำแพง อำเภอสันทราย ตำบลแม่ชะจาน หมู่บ้านสำราญราษฎร์สามารถมาเรียนได้ เทศบาลสามารถจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุได้ครั้งละมาก ๆ จำนวน 200-300 คนต่อครั้ง รวมทั้งเพราะผู้สูงอายุมีแรงจูงใจของตนเองที่จะมาร่วมกิจกรรม เพราะจะได้ไม่เหงา และยัง ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของเทศบาลที่ดำเนินงาน เช่น ธนาคารความดี งานประเพณีต่าง ๆ นับว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริวัลลี พฤษชาอุดมชัย และสรวรยา ธรรมอภิพล (2560) ที่พบว่า ปัจจัยในความสำเร็จของการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ ตำบลดอนแฝก จังหวัดนครปฐม เพราะผู้นำองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนและผู้สูงอายุมีแรงจูงใจภายใน เพราะมีความสนใจ ต้องการ มีความชอบที่จะมาร่วมกิจกรรมของชมรมที่ให้ความรู้ ทักษะและกิจกรรมทางสังคม

ความต้องการการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุชราบาลวุฒิ วิทยาลัย ผู้สูงอายุต้องการมาเรียนเพื่อทำให้ตนเองไม่เหงา และได้ร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ของเทศบาล โดยต้องการเรียนเรื่องการดูแลสุขภาพกายและจิตใจ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rupavijetra et al (2016) ที่ศึกษาการจัดการสังคมผู้สูงอายุที่เทศบาลเมืองโกเบ ประเทศญี่ปุ่นในส่วนของ การจัดตั้งวิทยาลัยสี่เท่าสำหรับผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุมาเรียน อันเกิดจากแรงจูงใจภายใน เพื่อนำความรู้ ทักษะไปทำเป็นกิจกรรมจิตอาสา ไปช่วยเหลือผู้พิการในท้องถิ่นต่อไป ผู้สูงอายุแต่ละคนต้องมีการจ่ายค่าเรียนเอง เป็นหลักสูตร 3 ปี และเรียนตามความสนใจเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เช่น วิชางานเย็บปักถักร้อย วิชาเกษตร วิชาดนตรี ซึ่งไม่สอดคล้องกับการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุชราบาลวุฒิวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ที่ศึกษาครั้งนี้ ที่ผู้สูงอายุไม่ต้องจ่ายใด ๆ ด้วยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนเองทั้งจากภายในองค์กรและงบประมาณจากภายในและภายนอกชุมชน

ประโยชน์ของการมาโรงเรียนผู้สูงอายุ การวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ตอบว่ามีประโยชน์ระดับมาก ร้อยละ 98.50 แต่เมื่อสอบถามเรื่องการนำความรู้ ทักษะไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ที่บ้านของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีระดับปานกลาง ร้อยละ 55.50 เพราะไม่มีแรงจูงใจให้ทำร้อยละ 44.50 ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2554) ที่เสนอแนะว่าการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่เพื่อการเปลี่ยนแปลง ต้องให้ผู้ใหญ่นำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการมาเรียนรู้ร่วมกันนำไปปรับใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเอง

การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุชราบาลวุฒิวิทยาลัย ยังไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุในโรงเรียนได้พัฒนาภาวะผู้นำเพื่อร่วมดำเนินงานของโรงเรียน และเพื่อให้ผู้สูงอายุคนอื่น ๆ ยอมรับให้ได้และยังไม่มีมีการดำเนินการจัดการศึกษากลุ่มย่อย ๆ ตามความพอใจและความสะดวกที่ศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ บ้านป่าป๋อง ไม่สอดคล้องกับการวิจัยของเพชร รูประวีเชษฐ์และคณะ (2561) ที่ศึกษาการจัดการสังคมผู้สูงอายุเมืองหุบเขา ชิมานโตะ จังหวัดโคชิ ประเทศญี่ปุ่นที่พบว่า ผู้สูงอายุที่แห่งนี้จะมีการรวมตัวกันทำกิจกรรมร่วมกัน ในการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ พุดคุยกัน และประกอบอาชีพทำเต้าหู้ทุกสัปดาห์ โดยมีการดำเนินการจัดการตนเองโดยมีหัวหน้าผู้สูงอายุและสมาชิก ณ ศูนย์การเรียนรู้ของหมู่บ้านที่ดำเนินการสร้างโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่เทศบาลจะมาดูแลเป็นบางครั้งบางคราวและตามแผนประจำปีหรือตามความต้องการของผู้สูงอายุ

สรุปผลการวิจัย/การสังเคราะห์ความรู้

สภาพการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าผู้จัดการศึกษาเป็นหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่เป็นผู้สูงอายุที่มีจำนวนมาก ลดปัญหาและป้องกันปัญหาผู้สูงอายุป่วย เหนง เป็นโรคต่าง ๆ ผู้สูงอายุที่มาเรียนก็ต้องการทำกิจกรรมร่วมกัน คือ ฟังธรรมะ ได้รับความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เทศบาลจัดให้ร่วมกัน

ปัญหาของการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ พบว่าปัญหาการเดินทางมาเรียนและกลับของผู้สูงอายุที่อาศัยไกลจากสถานที่ที่ดำเนินกิจกรรมการเรียน ปัญหาการไม่นำไปปรับใช้ที่บ้านของผู้สูงอายุบางคน บางกลุ่ม ส่วนผู้จัดการศึกษาที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ปัญหาการใช้งบประมาณที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ทำให้ไม่คล่องตัวและไม่สามารถจัดตั้งเป็นโรงเรียนที่ชัดเจน กระทำได้ในรูปของโครงการอบรมเป็นครั้ง ๆ ไป และปัญหาการไม่มีสถานที่เพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุจำนวนมาก ๆ ดังที่เป็นอยู่

ความต้องการการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุต้องการให้เปิดดำเนินการโรงเรียนตลอดไปและเปิดทุกวันพุธ ไม่ควรปิดเทอมนานเพราะเหงา คิดถึงกิจกรรมของโรงเรียน ต้องการเรียนเรื่องการดูแลสุขภาพทางกายและจิตใจ เช่นเดียวกันเทศบาลตำบลเชิงดอยที่เป็นผู้ดำเนินการโรงเรียนก็ต้องการดำเนินการต่อไป แต่ต้องการความช่วยเหลือจากทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนและสถาบันการศึกษา เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุร่วมกันต่อไป

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยเพื่อนำไปปรับใช้

1. ผู้ดำเนินการจัดการศึกษา วิทยากรในการจัดการศึกษา การทำกิจกรรม การอบรมสำหรับผู้สูงอายุ ควรนำผลการศึกษาดูแลผู้สูงอายุ/อบรมสำหรับผู้สูงอายุไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาภาวะพลัดพรากในผู้สูงอายุต่อไป
2. สถาบันการศึกษาระดับโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ควรนำสภาพ ความต้องการ ปัญหาของผู้สูงอายุในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุไปวิเคราะห์เพื่อจัดหลักสูตร หรือกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุในท้องถิ่นของตน เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุที่นับวันจะเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น
3. ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรสร้างหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุที่น่านับถือ ที่เป็นตัวอย่าง เน้นการเข้าถึงสัจธรรมของชีวิต ไม่จำเป็นต้องจัดแบบเน้นบันเทิง แต่มุ่งให้ผู้สูงอายุมีความสุขในจิตใจอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือสนทนากลุ่มเล็ก ๆ ถึงสภาพ และความต้องการในการศึกษา/การเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้สูงอายุในเมือง ชานเมืองและชนบท
2. ควรมีการวิจัยเพื่อการประเมินหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษา/การอบรมที่ใช้ในโรงเรียน/ชมรมหรือศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ
3. ควรมีการวิจัยเรื่องการสร้างแรงจูงใจของผู้สูงอายุเพื่อนำความรู้ ทักษะที่ได้จากการมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุไปปรับใช้ที่บ้าน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย เทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และผู้สูงอายุที่มาเรียนโรงเรียนชราบาลดุมวิวิทยาลัย นักวิชาการ นักฝึกอบรม เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้และให้โอกาสแก่ผู้วิจัยและทีมในการร่วมพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). *คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ*.

- กระทรวงศึกษาธิการ (2553). รายงานผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ปี 2552. กรุงเทพฯ: รังสีการพิมพ์.
- เพ็ชรี ฐะปะนีย์จิราพร ชมพิกุล พลอยไพลิน ฐะปะนีย์และศรีจันทร์ พู่ใจ. (2561). การจัดการสังคมผู้สูงอายุของพื้นที่หุบเขาเมืองขิมาโนโตะ จังหวัดโคชิ ประเทศญี่ปุ่น. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2561. หน้า 22-43.
- ยุพิน ทรัพย์แก้ว. (2559). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของศูนย์ความเป็นเลิศด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช. *Journal of Nursing and Education*. Vol. 9 No. 2 April – June. 2016. pp. 25-39.
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2554). “การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง”. **รวมบทความทางวิชาการเรื่องความเป็นผู้นำทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันทนา ปทุมอนันต์ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2559). วารสาร *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 9 (3), September-December, 857-870.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2544). **จิตวิทยาเพื่อการอบรมผู้ใหญ่**. กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์ (2557). **ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กรมผู้สูงอายุ. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- Active Ageing, A Policy Framework, World Health Organization Non communicable Diseases and Mental Health Cluster Non communicable Disease Prevention and Health Promotion Department Ageing and Life Course สืบค้นจากเว็บไซต์องค์การอนามัยโลก http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/67215/1/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf วันที่ 23 สิงหาคม 2559.
- Merriam, S., Baumgartner, L., & Caffarella, R. (2007). *Learning in Adulthood: A comprehensive guide*. San Francisco: Jossey-Bass. Adult Learning: Education and Training.
- Rupavijetra, P., Chompikul, J. and Rupavijetra, P. (2016). Management of ageing society in Kobe, Japan. *Journal of Public Health and Development*. Vol. 14 (2) May-August, 61-75.

ประวัติผู้เขียนบทความ

รองศาสตราจารย์ ดร. เพ็ชรี ระบุวิเชตร นักวิจัย
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกสาขา Business Education จาก
School of Cultural Diversity มหาวิทยาลัย Queensland University
of Technology ประเทศออสเตรเลีย
ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาบริหารธุรกิจ และหัวหน้า
ภาควิชาอาชีวศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ความเชี่ยวชาญด้าน การจัดฝึกอบรม การอบรมสำหรับผู้สูงอายุ การจัดการ
ข้ามวัฒนธรรม การทำงานในระดับนานาชาติ วิทยาการชุมชน

นางสาวพลอยไพลิน ระบุวิเชตร ผู้ช่วยนักวิจัย
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขา International Development
The Faculty of Politics Science มหาวิทยาลัย University College
Dublin ประเทศไอร์แลนด์
ปัจจุบันดำรงตำแหน่งนักวิเทศสัมพันธ์ กลุ่มงานกิจการต่างประเทศ กองการ
ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย ปฏิบัติ
ช่วยราชการตำแหน่งเลขานุการผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
ความเชี่ยวชาญเลขานุการผู้บริหาร การประสานงานต่างประเทศ การจัดฝึก
อบรม การวิจัยชุมชน การพัฒนาชุมชนและสากล